

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(2. del.)

7.

„Povej ti meni, ljuba hči, kaj je tvoja tolažba v življenji in v smerti?“ Tako je vprašal neki duhoven kmečko deklico pri izpraševanju. In ona je odgovorila: „Moj Janez“. — In neka druga je odgovorila na vprašanje: koliko je Bogov? — „Pri nas imamo enega na steni in v vsaki hiši po vasi tudi toliko“. — Ktera izmed teh dveh je bila pametnejša? Tu je res težko razsoditi. To so bile le kmečke gosi, bodo dejali bralci. Pa navedel bom še tretji izgled. Neka gospodična se je peljala mimo sternišča, ter je videla moleti odrezane žitne bilke kvišku. In dejala je: „No, zdaj pa vem, kje rastejo žveplenke!“ To je bila pa gosposka goska. Gos se loči od goske le v tem, da je prva malo bolj okorna od druge. Kmečkim gosem se ne more tako zameriti, ako so neumne, ali gosposkim se kar ne more odpustiti. Pa tudi te niso krive svoje neumnosti; pač pa je to zakrivila napačna odgoja. Izobražena se imenuje ona ženska, ki je mnogo brala in se mnogo učila in sicer le iz bukev. Ali ta učenost ostane le polovičarska zato, ker nima priložnosti nobena je porabiti v praksi. Pregreho polovičarske učenosti imajo na vesti tako imenovani ženski inštituti. V njih se uče hčere bogatinov za denar matematiko, geometrijo, zgodovino, geografijo, naravoslovje, fiziko, kemijo, francoščino, angleščino, italijanščino, celo latinščino (Bog ve, čemu to!) in celo (Bog pomagaj!) celo gerščino se učé. V vseh teh vednostih vterjene (?) izstopijo iz teh inštitutov in stopijo med svet. Vse jih občuduje, vse slavi te omikane dame, in najde se tudi kak snubač, ki jih iz ljubezni do njihovega denarja vzame v zakon.

Iz zgoraj naštetih predmetov po teh inštitutih smo videli, koliko nepotrebnega se uče ženske. Ubogi ženski spol! Čemu jim je neki to? In čemu so prav za prav vpeljeni vsi ti predmeti v te inštitute? — To je le na prid vodji tacega zavoda. Dekleta se uče teh predmetov celo leto le za to, da pri javnih skušnjah dobro odgovarjajo, in da se potem pokaže celemu svetu, kako dober je ta inštitut, v katerem se imajo dekleta priložnost toliko in toliko učiti. To je pri ljudeh dober inštitut, v katerem se podučujejo mnogi predmetje. In kdo bi poslal svojega otroka v tak zavod, kjer se le potrebnih reči uči? To ni sedaj moderno. Francosko parlarati, to se zdi ljudem potrebno, ali svoj materin jezik pravilno govoriti, to bi bilo kaj neumno. Čemú tudi, materin jezik tako vsakdo znati meni, ali francoščina se mora učiti. Navadno računstvo, t. j. prištevanje, odštevanje, množenje in deljenje menijo ljudje, da zna vsak otrok, ali tega ne ve vsakdo, koliko je $a+b$, ali to tudi ni znano vsa-

cemu plebejcu, komu je x^2 enak. — Jaz pa le menim, da bi bilo najbolje, ako bi se ženske dobro vterdile: prvič v prištevanji in odštevanji, da bi vselej vedele, koliko denarja so prejele, in koliko izdale, in da bi vselej preračunile, koliko smejo izdati, in sicer nikdar ne več, kakor prejmo. Drugič naj bi se dobro navadile množiti, da bi znale v praksi pridobljeni denar pomnožiti; in tretjič naj bi se učile deliti, da bi denar za razne potrebščine razdelile primerno in dobro. Vendar pri teh operacijah ne ostanejo v teh inštitutih, saj tega se uče otroci v vsaki ljudski šoli, v inštitutih se morajo učiti več. Ali tega pa ne pomislijo posestniki teh zavodov, da imajo opraviti ravno s tacimi otroki, kakor so po ljudskih šolah. In če se v ljudskih šolah ne smé preobkladati otrok s premnostnim učenjem, zato ne morem zapopasti, zakaj imajo ta privilegij posestniki teh zavodov.

Pa pojdemo še dalje. Čemú se je treba učiti dekletom v naravoslovji od infuzorijev, celenteratov in cefalopodov in še drugih tacihi živali, če pa v navadnem življenji ne znajo ločiti kože od kozla. Čemú se jim je treba učiti od žvepla, fosforja, od sulfatov in fosfatov, oksidov in karbonatov, če naposled res menijo, da rastejo žveplenke na polji. To se pravi, slamo mlatiti, ali bob v steno metati.

Vendar to se da raztolmačiti. Vsaj vodjam in posestnikom teh inštitutov ni mar, ako se naučé otroci kaj pravega, ampak njim je le to pred očmi, da pride njihov zavod pri ljudeh v dober glas. Ljudje, ki poslušajo pri skušnjah, kako otroci odgovarjajo, hvalijo seveda na vso moč korist te vstanove. Oj, oj, lejte, kaj se uče ti otroci. Presrečni sinovi in hčere, ki imajo tako lepo priložnost se izobraziti! — In od vseh strani vró otroci v te inštitute v neizrekljivo veselje posestnikov. Njihove želje so izpolnjene, in za drugo se ne brigajo.

Prevelika množica teh predmetov učini, da se deklice v nobenem ne izobrazijo popolnoma. Kaj pomaga vsa pridnost, če pa moči ni. Ker se morajo učiti toliko stvari, se jih uče zato le poveršno, in sicer potrebno in nepotrebno z enako pridnostjo. To je pa ravno največja napaka. Vzemimo n. pr. matematiko. Razni dokazi v nji so res težavni, in ako je deklica porabila ž njimi že precej časa, nima dalje veselja premišljati, kako se porabi ta dokaz na praktičnih izglelih, kar bi pa bila seveda poglobitna stvar. Tako se godi pa tudi v fiziki, kemiji, naravoslovji in drugih predmetih. Tedaj oče odpusti tem inštitutarjem, ki ne vedó kaj delajo! Ni čuda, da imamo toliko polučenenih žensk.

Glavna napaka sedanjega podučevanja po tacihi inštitutih in tudi po drugih šolah je ta, da se mladina preveč uči iz bukev. Tako učenje stane mnogo denarja, časa in truda. Z njim se zamori tudi vsakoršno prosto mišljenje. Kje ostane čas za to, če ga je še za učenje premalo? — To so povdarjali že mnogi pedagogi, ali pridigovali so vedno le gluhim

ušesom. Ako so jih tudi ubogali kratek čas ljudje, ali vedeli niso, kako bi dosegli na drug način svoj namen. Od tega menjenja, da se mora vedno le veliko od vsacega predmeta jemati, od tega menjenja še ni odstopil nikdo.

Na prvotine ali elemente poduka se pazi vse premalo. Pred vsem je pa treba vendar, da dobi otrok jasne pojme o stvaréh. On mora n. pr. vedeti, da je miza to, kar je in nič drugega. Da pa dobi otrok jasne pojme o stvaréh, jih mora opazovati ali gledati, in sicer mnogokrat. Le s tem, ako jih mnogokrat in dobro opazuje, dobi predstave o njih. Iz predstav pa še le izhajajo pojmi. Kako? — Morajo se namreč te predstave primerjati, v katerih lastnostih so si podobne in v katerih različne. Za izgled naj nam služi: osel in konj. Perviĉ, kakor sem rekel, se morata ta dva primerjati, v ĉem sta si podobna: oba sta enoparklježa, oba imata ploščasto glavo, oba dolga ušesa, oba velike oĉi. — Drugiĉ se morata primerjati, v ĉem sta si različna: osel je manjši od konja, ima daljšo glavo in daljša ušesa nego konj, je vedno sive barve, med tem ko je konj različno barvan i. t. d. — Tako mora tudi otrok primerjati stvari, in za to primerjevanje potrebuje mnogo ĉasa in miru. Zato se pa tudi ne sme preobloŹiti z vsakoršnimi predmeti. On vidi seveda vse to, ali od niĉesa ne vé nič pravega, ker ni zamogel niĉesa prav primerjati. Od tod prihaja tudi ta pomota, da celo odrasli veĉkrat zamenjajo pojme, tako n. pr. da imajo veĉkrat ĉerva za kaĉo, gos za raco, smreko za jelko i. t. d.

In ravno zato, ker otroci po inštitutih preveĉ slišijo in vidijo, so te vstanove tako nekoristne — da celó škodljive. Ogromna množica predmetov, ki se predavajo v njih, zmede otroku ĉisto glavo, jim vzame tudi vse veselje, se pozneje kaj uĉiti. Celo smešne so pa tako imenovane više deklisĹke šole, v katerih se predavajo vsi v zaĉetku tega pogovora navedeni predmetje. — Ćemu to? me bo marsikdo vprašal. Jaz ne vem na to odgovora, in gotovo ga ne vedó tudi posestniki taciĹ šol. Pravijo le, da je to zato tako, da se omika razširja, in ĉe se jih dalje vprašuje, ĉemu je paĉ treba dekletom toliko vedeti, postanejo grobi, ter reko, zakaj bi ne smela znati vsega tega tudi dekle. Ali ĉemu potrebuje Źenska to? in kedaj zamore to porabiti? — Će tudi ne porabi, in ĉe tudi ne potrebuje, ali dobro je, ĉe zna, dado za odgovor velemodri posestniki inštitutov.

Tega vsega je seveda kriv tisti neumni humanizem, za katerim se skrivajo sedanji ĉas vsi taki, ki za svoj Źep delajo. Humanizem je sedanja moda, in jaz menim, da je to vse eno, ĉe reĉemo humanizem ali švindol. Nekteri imenujejo sedanji ĉas dobo humanizma, drugi pa mu pravijo ĉas švindolna. Oboji imajo prav, jaz tudi tako pravim: humanizem pomeni toliko kot švindol. Humanitarni so ljudje zato, da se njihovo

ime blišči po časnikih, kako človekoljubivi so, zato jim je pa proketo malo mar, ako so res vstregli s svojim humanitarnim švindelnom ubožcem. Ko ta humanitarna doba preide, znabiti pride ravno nasprotna nehumanitarna doba, v kateri bo tisti slovel, ki bode bolj zatiral uboge. V ti dobi se bode človek najbolje pokazal, kako kervoločna zverina je. Zdaj skriva svojo kervoločnost pod plaščem humanizma, ali strašen bo on, ko ga odverže! Oj, pojdite rakom žvižgat — ležnjivi humanisti! —

(Dalje prih.)

P o ž e n č a n.

Kakor je rad zapisoval stare narodne pesmi na pr. „Zakon“ št. 4 v Novic. 1847 („Oj zakon, zakon ti si svet, — Na teb' stoji vesvoljni svet i. t. d.“), tako tudi ljudske pravljice sploh št. 21: „Še ena povest od Petra Klepca“; l. 1848 št. 44: „Od Lukca Kljukca i. t. d.“. — Kranjci so dobri vojaki, hvalijo jih vojskovodje in cesarji. Kedar prihajajo k vojaški nabiri, naj nikar po živinsko ne divjajo in mirnih ljudi ne nadlegajo, ampak naj kako primerno ali pošteno zapojó, in v to jim naj služi „Fantovska“ št. 18 ali l. 1848 št. 23: „Dobrovoljska ob času vojaške nabere“. — Dekličem podučna je Poženčanova št. 27:

K r e s n i c a.

Svitla kresničica
Zvéčer malela,
Léta po ulicah,
Vertih veséla; —

Pobič jo viditi
Teče jo vjeti,
V malo jo ječico
Déne medléti. —

Naj bi bla trápica
Skrita tičala,
Ne pa po ulicah
Hvale iskala!

L. 1848 št. 5 jo je zapel „Triglavu“ popraševaje, kaj neki gledam pogosto zaljubljeno, mило, zvesto; mar me mika solnčice, ali luna, ali danica? Vganite!

Kaj gledam, se vam ne zazdeva,
Zatorej naj sam vam povém:
Triglav je, on gora kraljeva,
Predrago veselje očém!

Na daljne in daljne mi kraje
On kaže častite glavé;
Za petje veselje mi daje,
Oživlja gorensko sercé.

Hoteli so tisto norsko leto nekteri za nemško pomorsko brodovje pobirati po Kranjskem; tedaj jo M. Ravnikar „Slovencam zavoljo